

**ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ/CIVIL PROCEDURE/
ГРАЖДАНСКИЙ ПРОЦЕСС**

<https://doi.org/10.59546/18290744-2025.7-9-51>

ՄԱՐԻԱՄ ՄԱՆՈՒԿՅԱՆ
*Իրավագիտության մագիստրոս,
ՀՀ փաստաբանների պալատի անդամ, փաստաբան*

MARIAM MANUKYAN
*Master of Law,
Member of the RA Chamber of Advocates, Advocate*

МАРИАМ МАНУКЯН
*Магистр права,
Член палаты адвокатов РА, адвокат*

**ՀՀ ՎԵՐԱՔՆՆԻՉ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ՀԱՅԵՑՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆ ԻՐ ԼԻԱԶՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԿԻՐԱՌԵԼԻՍ
(ՄԱՍ 3)**

**«ՀՀ ՎԵՐԱՔՆՆԻՉ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԿՈՂՄԻՑ ՆՈՐ
ՓԱՍՏ ԿԱՄ ՓԱՍՏԱԿԱՆ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔ ՀԱՍՏԱՏԵԼՈՒ
ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՆ ՈՒ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ»**

**JURISDICTION OF THE RA CIVIL COURT OF APPEAL IN THE
EXERCISE OF ITS POWERS (PART 3).**

**“FEATURES AND CONTENT OF THE ESTABLISHMENT OF A NEW FACT
OR FACTUAL CIRCUMSTANCE BY THE RA CIVIL COURT OF APPEAL”**

**ЮРИСДИКЦИЯ ГРАЖДАНСКОГО АПЕЛЛЯЦИОННОГО СУДА РА
ПРИ ОСУЩЕСТВЛЕНИИ СВОИХ ПОЛНОМОЧИЙ (ЧАСТЬ 3).
«ОСОБЕННОСТИ И СОДЕРЖАНИЕ УСТАНОВЛЕНИЯ НОВОГО ФАКТА
ИЛИ ФАКТИЧЕСКОГО ОБСТОЯТЕЛЬСТВА АПЕЛЛЯЦИОННЫМ
ГРАЖДАНСКИМ СУДОМ РА»**

Ներածություն

Քաղաքացիական գործերի քննության և լուծման ընթացքում առաջին ատյանի դատա-
րանը նյութական և դատավարական իրավունքի նորմերի խախտման կամ սխալ կիրառման

արդյունքում կարող է թույլ տալ տարաբնույթ դատական սխալներ, որպիսի պայմաններում, արդար դատաքննության իրավունքի երաշխավորման տեսանկյունից, հատկապես կարևորվում է դատական ակտերի վերանայման գործուն կառուցակարգերի առկայությունը: Այդ կառուցակարգերի մեջ իր ուրույն տեղն է գրավում դատական ակտերի վերաքննության ինստիտուտը՝ հանդիսանալով անձի բողոքարկման իրավունքի իրացման գործուն երաշխիք:

Յուրաքանչյուր պետական մարմին իր առջև դրված խնդիրների լիարժեք իրականացման համար օրենսդրորեն օժտված է որոշակի լիազորություններով, որոնք առավելագույն արտահայտում են այդ մարմնի գործունեության հիմնական ուղղությունները: Վերաքննիչ դատարանի լիազորություններն առաջին հերթին պայմանավորված են վերջինիս առջև դրված խնդիրներով, որոնք դրսևորվում են ինչպես դատական համակարգի ընդհանուր գործառնությունների իրականացմամբ, այնպես էլ՝ միայն վերաքննիչ ատյանի գործունեությանը բնորոշ առանձնահատկություններով¹:

Սույն գիտական աշխատությամբ փորձ է արվում բացահայտել ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի լիազորությունների մեկի՝ նոր փաստ կամ փաստական հանգամանք հաստատելու լիազորության իրավական առանձնահատկությունները և կիրառման փաստական հնարավորությունը:

Մասնավորապես, առաջադրել ենք հետևյալ հարցադրումները՝

1. արդյո՞ք ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանն ունի իրավական հնարավորություն սեփական հայեցողությամբ հաստատելու որևէ փաստ՝ անկախ Առաջին ատյանի դատարանի հետազոտած ապացույցներից, կամ հաստատելու որևէ փաստական հանգամանք՝ անկախ Առաջին ատյանի դատարանի հաստատած փաստական հանգամանքները, եթե դա բխում է արդարադատության արդյունավետության շահերից:

Ինչպես նաև, վերոգրյալ հարցի շրջանակում, փորձ ենք արել ներկայացնել ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի (այսուհետ նաև՝ Վերաքննիչ դատարան) հայեցողության շրջանակներն իր լիազորությունների ընտրության հարցում և պատասխանել հետևյալ հարցին՝

2. արդյո՞ք Վերաքննիչ դատարանն օրենսդրական պարտականություն չունի և/կամ չպետք է ունենա սեփական լիազորության ընտրությունը հիմնավորելու առումով:

Հիմնական հետազոտություն

ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 380-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-5-րդ կետերի համաձայն²

1. Վճռի դեմ ներկայացված վերաքննիչ բողոքի քննության արդյունքով վերաքննիչ դատարանը՝

4) ամբողջությամբ կամ մասնակիորեն բեկանում և փոփոխում է վճիռը՝ Առաջին ատյանի դատարանի հետազոտած ապացույցների հիման վրա հաստատելով նոր փաստ կամ չհաստատված համարելով դատարանի հաստատած փաստը, եթե դա բխում է արդարադատության արդյունավետության շահերից.

5) ամբողջությամբ կամ մասնակիորեն բեկանում և փոփոխում է վճիռը, եթե Առաջին

¹ Տե՛ս Հովհաննիսյան Վ. Վ., Վերաքննության կարգով դատական ակտերի վերանայման հիմնախնդիրները քաղաքացիական դատավարությունում, Եր., ԵՊՀ հրատ., 2013, էջ 265:

² ՀՕ-110-Ն, Ընդունման ամսաթիվը՝ 09.02.2018, ուժի մեջ մտնելու ամսաթիվը՝ 09.04.2018, ինկորպորացիա՝ ԱԺ, 23.12.2022

ատյանի դատարանի հաստատած փաստական հանգամանքները հնարավորություն են տալիս կայացնելու նման ակտ, և եթե դա բխում է արդարադատության արդյունավետության շահերից՝ բողոքարկված և չբեկանված մասով վճիռը թողնելով անփոփոխ: Չբեկանված մասով վճիռը մտնում է օրինական ուժի մեջ:

Անդրադառնալով քննարկվող լիազորության նպատակին՝ նշենք, որ իրավաբանական գրականության մեջ ընդունված տեսակետի համաձայն՝ վերաքննիչ դատարանին նման լիազորություն տրամադրելու նպատակը դատական շրջապտույտների կանխումն է և դատական քննության՝ ողջամիտ ժամկետներում իրականացումը³:

Այսպես, վճռի դեմ ներկայացված վերաքննիչ բողոքի քննության արդյունքով Վերաքննիչ դատարանը վերոգրյալ լիազորությունների ընտրության պարագայում նախ պետք է կիրառի վերաքննիչ բողոքն ամբողջությամբ կամ մասնակի բավարարելու լիազորությունը, որն անմիջականորեն կապված է և որից կախված է Վերաքննիչ դատարանի լիազորությունների մյուս բաղադրիչների կիրառությունը, այնուհետև **կամ** բեկանի **և փոփոխի** վճիռը **և Առաջին ատյանի դատարանի հետազոտած ապացույցների հիման վրա** հաստատի նոր փաստ կամ չհաստատված համարի դատարանի հաստատած փաստը, **կամ էլ՝** բեկանի **և փոփոխի** վճիռը, եթե Առաջին ատյանի դատարանի հաստատած փաստական հանգամանքները հնարավորություն են տալիս կայացնելու նման ակտ **և** բողոքարկված և չբեկանված մասով վճիռը թողնի անփոփոխ:

Ընդ որում, երբ Վերաքննիչ դատարանը եզրահանգում է, որ դատական ակտը բեկանելու հիմք առկա է, պետք է արդեն ընտրություն կատարի իր լիազորություններին համապատասխանաբար բեկանման որ լիազորությունն է կիրառելի, քանի որ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 380-րդ և 405-րդ հոդվածները (Վերաքննիչ և Վճռաբեկ դատարանների լիազորությունների հոդվածներն են) նախատեսում են բեկանել և փոփոխելու, բեկանել և նոր քննության ուղարկելու, բեկանել և կարճելու լիազորություններ... և առանձնահատուկ փաստում ենք, որ օրենսդիրն օգտագործել է «և» համադասական շաղկապը, իսկ «Նորմատիվ իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքի 16-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետի համաձայն՝ Նորմատիվ իրավական ակտում նորմի կիրառման համար թվարկված բոլոր պայմանների առկայությունը պարտադիր է, եթե իրավական ակտում՝

1) նշված նորմի կիրառումը պայմանավորված է միայն «և» կամ «ու» շաղկապով բաժանված պայմաններով:

Ստացվում է, որ Վերաքննիչ դատարանը նախ պետք է հիմնավորի՝ **ինչու է դատական ակտը ենթակա բեկանման**, ապա **ինչու է այն ենթակա, օրինակ, փոփոխման**, քանի որ այդ երկու լիազորությունները փոխկապակցված և միմյանցից կախված լիազորություններ են: Նույն կերպ, Վերաքննիչ դատարանը դատական ակտը բեկանելիս և փոփոխելիս կամ բեկանելիս և կարճելիս՝ արդյունավետության շահի առկայության վերաբերյալ հիմնավորումներ պետք է ներկայացնի:

Անդրադառնալով Վերաքննիչ դատարանի վերոգրյալ լիազորություններից՝ Վերաքննիչ

³ Տե՛ս Հովհաննիսյան Վ. Վ., Վերաքննիչ դատարանի առարկայական լիազորությունների հիմնախնդիրները քաղաքացիական դատավարությունում, «Դատական իշխանություն», Երևան, 2012, թիվ 10(159), էջ 41: Նման դիրքորոշում է հայտնել նաև ՀՀ Սահմանադրական դատարանը՝ իր 22.09.2009 թ. թիվ ՍԴՈ-832 որոշմամբ: Թե՛ն ՀՀ Սահմանադրական դատարանի հայտնած դիրքորոշումը վերաբերել է ՀՀ Վճռաբեկ դատարանի համանման լիազորությանը, սակայն այն կիրառելի է նաև Վերաքննիչ դատարանի դեպքում: Նույն դիրքորոշումն առկա է նաև ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 11.12.2007թ. թիվ ՍԴՈ-720 որոշման մեջ:

բողոքը բավարարելուն և վճիռը բեկանել, փոփոխելու և **Առաջին ատյանի դատարանի հետազոտած ապացույցների հիման վրա** նոր փաստ հաստատելու կամ դատարանի հաստատած փաստը չհաստատված համարելուն՝ պետք է արձանագրել, որ օրենսդիրը որոշակի չափանիշներ ներկայացնում է՝ այս լիազորության ընտրությունը դարձնելով առավել հիմնավոր, դրանք են՝

- Առաջին ատյանի դատարանի հետազոտած ապացույցները,
- արդարադատության արդյունավետության շահը:

Այսինքն, սույն լիազորությունը Վերաքննիչ դատարանը կարող է կիրառել միայն, երբ առաջին ատյանի դատարանի **հետազոտած ապացույցները** դա թույլ են տալիս և եթե դա բխում է արդարադատության արդյունավետության շահերից: Ընդ որում՝ պետք է նկատել, որ օրենսդիրն օգտագործում է «հետազոտված» տերմինը, ոչ թե «բողոքարկվող դատական ակտի հիմքում ընկած» տերմինը, ինչը լիովին արդարացված ենք համարում, քանզի հնարավոր է, որ հենց այդ է պատճառը, որ դատարանը կոնկրետ ելքով վճիռ է կայացրել: Այսինքն, հնարավոր է, որ ինչ-որ ապացույց հետազոտվել է դատաքննության ընթացքում, բայց չի դրվել դատական ակտի հիմքում, ինչի արդյունքում էլ, ըստ բողոքաբեր կողմի, տեղի է ունեցել իրավունքի խախտում: Ուստի, սույն պարագայում արդարացիորեն ՀՀ Վերաքննիչ դատարանին տրված է «ազատություն» բոլոր հետազոտված ապացույցների ամբողջության մեջ որոշելու գործի ելքը:

Որպես սույն լիազորության կիրառման երաշխիք՝ ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի (այսուհետ նաև՝ ՀՀ ՔԴՕ) 379-րդ հոդվածի 7-րդ մասով արձանագրվում է, որ եթե Առաջին ատյանի դատարանը հետազոտված ապացույցների հիման վրա չի հաստատել որևէ փաստ, որը պարտավոր էր հաստատել, ապա վերաքննիչ դատարանն իրավունք ունի հաստատված համարելու նոր փաստ, եթե վերաքննիչ բողոք բերած անձը վիճարկում է հետազոտված ապացույցների հիման վրա տվյալ փաստն առաջին ատյանի դատարանի կողմից չհաստատվելը, և եթե առաջին ատյանի դատարանի հետազոտած ապացույցների հիման վրա հնարավոր է նման փաստ հաստատել:

Նշված դրույթը որոշակի էական պայմաններից է բաղկացած, մասնավորապես, որպեսզի Վերաքննիչ դատարանը իրավական հնարավորություն ունենա կիրառելու ՀՀ ՔԴՕ-ով 380-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կետը, ոչ միայն անհրաժեշտ է հաշվի առնել առաջին ատյանի դատարանի հետազոտած ապացույցները և արդարադատության արդյունավետության շահը, այլև՝ վերաքննիչ բողոք բերած անձը պետք է վիճարկած լինի հետազոտված ապացույցների հիման վրա տվյալ փաստն առաջին ատյանի դատարանի կողմից չհաստատվելու հանգամանքը:

Ուստի, ամբողջացնելով հանգում ենք հետևյալին՝ ՀՀ Վերաքննիչ դատարանն իրավունք ունի կիրառել ՀՀ ՔԴՕ 380-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կետը ներքոշարադրյալ պահանջների միաժամանակյա առկայության դեպքում՝

1. *Առաջին ատյանի դատարանի հետազոտած ապացույցների ամբողջությունը նման իրավական հնարավորություն է ընձեռում,*
2. *դա բխում է արդարադատության արդյունավետության շահից,*
3. *վերաքննիչ բողոք բերած անձը վիճարկում է հետազոտված ապացույցների հիման վրա տվյալ փաստն առաջին ատյանի դատարանի կողմից չհաստատվելը:*

Ինչ վերաբերում է Վերաքննիչ դատարանի վճիռն ամբողջությամբ կամ մասնակիորեն բեկանելու և եթե Առաջին ատյանի դատարանի հաստատած փաստական հանգամանքները հնարավորություն են տալիս կայացնելու նման ակտ և եթե դա բխում է արդարադատության

արդյունավետության շահերից, ապա այն փոփոխելու՝ բողոքարկված և չբեկանված մասով վճիռը թողնելով անփոփոխ լիազորությանը, փաստում ենք, որ սույն դեպքում, կրկին, Վերաքննիչ դատարանն ունի որոշակի չափանիշներ լիազորությունն ընտրելիս՝

– եթե Առաջին ատյանի դատարանի հաստատած փաստական հանգամանքները հնարավորություն են տալիս,

– եթե դա բխում է արդարադատության արդյունավետության շահերից:

Նախորդ լիազորության դեպքում օրենսդիրը խոսում էր հետազոտված ապացույցների մասին, այս դեպքում՝ հաստատված փաստական հանգամանքներին է անդրադարձ կատարվում և դրան համապատասխան ՀՀ քաղաքացիական դատավարության օրենսգրքի 379-րդ հոդվածի 6-րդ մասը սահմանում է՝ Վերաքննիչ դատարանում բողոքի քննության ժամանակ առաջին ատյանի դատարանում հաստատված փաստերն ընդունվում են որպես հիմք, բացառությամբ այն դեպքի, երբ բողոքում վիճարկվում է այդ փաստը, և վերաքննիչ դատարանը հանգում է այն եզրակացության, որ տվյալ փաստի վերաբերյալ եզրակացության հանգելիս դատարանը սխալ է թույլ տվել: Նման դեպքերում վերաքննիչ դատարանն իրավունք ունի հաստատված համարելու նոր փաստ կամ հաստատված չհամարելու ստորադաս դատարանի հաստատած փաստը, եթե դատարանի հետազոտած ապացույցների հիման վրա հնարավոր է հանգել նման եզրակացության:

Վերոգրյալից նույնպես եզրակացնում ենք, որ միայն նշված երկու չափանիշները բավարար չեն, որպեսզի Վերաքննիչ դատարանն իրավունք ունենա կիրառելու իր քննարկվող լիազորությունը և պարտադիր է, որ վերաքննիչ բողոքում վիճարկված լինի նշած հանգամանքը: **Մասնավորապես, որպեսզի Վերաքննիչ դատարանը իրավունք ունենա կիրառելու ՀՀ ՔԴՕ 380-րդ հոդվածի 1-ին մասի 5-րդ կետը, անհրաժեշտ է հետևյալ չափանիշների միաժամանակյա առկայությունը՝**

1. *Առաջին ատյանի դատարանի հաստատած փաստական հանգամանքները նման հնարավորություն են տալիս,*

2. *դա բխում է արդարադատության արդյունավետության շահերից,*

3. *Վերաքննիչ բողոք ներկայացնող անձի կողմից բողոքում առաջին ատյանի կողմից հաստատված փաստական հանգամանքը վիճարկված լինելու փաստը,*

4. *Վերաքննիչ դատարանի եզրահանգումը, որ ստորադաս դատարանը տվյալ փաստի առումով սխալ է թույլ տվել:*

Նման իրավակարգավորումների պարագայում առաջադրված հետևյալ հարցին՝ արդյո՞ք ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանն ունի իրավական հնարավորություն սեփական հայեցողությամբ հաստատելու որևէ փաստ՝ անկախ Առաջին ատյանի դատարանի հետազոտած ապացույցներից, կամ հաստատելու որևէ փաստական հանգամանք՝ անկախ Առաջին ատյանի դատարանի հաստատած փաստական հանգամանքները, եթե դա բխում է արդարադատության արդյունավետության շահերից, պետք է պատասխանել ոչ: Վերաքննիչ դատարանը որոշում է կայացնում ստորադաս դատարանի կողմից հաստատված փաստական հանգամանքների հիման վրա և իրավունք չունի միաժամանակ հաստատված համարել նոր փաստական հանգամանքներ՝ մասնակիորեն բեկանելով և փոփոխելով դատական ակտը⁴: Սակայն պետք է արձանագրել, որ ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանն ունի բավարար պրոֆեսիոնալիզմ և ներուժ անկախ առաջին ատյանի դատարանի կողմից կատարված

⁴ Տե՛ս Հովհաննիսյան Վ. Վ., Վերաքննիչ դատարանի որոշումների դասակարգման հիմնախնդիրները քաղաքացիական դատավարությունում, ԵՊՀ իրավագիտության ֆակուլտետի պրոֆեսորադասախոսական կազմի գիտաժողովի նյութերի ժողովածու, Եր., ԵՊՀ հրատ., 2012, էջ 453

գործողությունների գործի ելքը որոշելու համար, ի դեպ, կարծում ենք, որ դա իրականում կբխի արդարադատության արդյունավետության շահից: Դա են վկայում նաև ՀՀ ՔԴՕ 379-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ և ՔԴՕ 365-րդ հոդվածի 2-րդ և 3-րդ մասերով սահմանված իրավա-կարգավորումներով, որոնց ուժով Վերաքննիչ դատարանը, ըստ մեզ, նոր փաստ է հաստատում, ընդ որում, դուրս գալով վերաքննիչ բողոքի սահմաններից և, գուցե, կոնկրետ գործով նաև անկախ ստորադաս դատարանի կողմից հետազոտված ապացույցներից և հաստատված փաստական տվյալներից: Ուստի, կարծում ենք, որ օրենսդիրը պետք է իրավական գործուն կառուցակարգերի միջոցով Վերաքննիչ դատարանին օժտի իրավական նման հնարավորություն:

Սույն համատեքստում շատ հետաքրքրական են ՀՀ ՔԴՕ 378-րդ հոդվածի իրավակարգավորումները, մասնավորապես՝ օրենսդիրը սահմանում է, որ Վերաքննիչ դատարանն իրավունք չունի նոր ապացույց ընդունելու և բողոքը քննելիս հիմնվում է միայն այն ապացույցների վրա, որոնք ներկայացվել են առաջին ատյանի դատարան: Ընդգծենք, որ օրենսդիրն օգտագործել է «ներկայացվել են», ոչ թե՝ «հետազոտվել են» տերմինը, բայց սահմանում է բացառություն վերոգրյալ ընդհանուր կանոնից՝ սահմանելով, որ ապացույցն, այնուամենայնիվ, կարող է ընդունվել և բողոքի քննության համար էական նշանակություն ունենալ (նոր ներկայացված ապացույցը հետազոտվում է միայն գործի համար էական նշանակություն ունենալու համատեքստում), երբ գործին մասնակցող անձը վերաքննիչ բողոքում հիմնավորում է, որ վերաքննիչ դատարան ներկայացված նոր ապացույցն իր կամքից անկախ հանգամանքներում չի ներկայացվել առաջին ատյանի դատարան: Այս մասում էլ հատուկ պետք է ընդգծենք վերաքննիչ բողոքի կարևորության հանգամանքը, որին հետագայում կրկին անդրադարձ ենք կատարելու:

Վերոգրյալի համատեքստում ստացվում է մի իրավիճակ, որ Վերաքննիչ դատարանը նոր ապացույց է հետազոտում և ուստի, իրավական հնարավորություն կարող է ունենալ կիրառելու ՀՀ ՔԴՕ 381-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կամ 5-րդ կետերով սահմանված լիազորություններից մեկը՝ անկախ ստորադաս դատարանի հետազոտված ապացույցների և հաստատված փաստերի: Բայց, օրենսդիրը, հստակ կամք դրսևորելով այս առթիվ, ՀՀ ՔԴՕ 378-րդ հոդվածի 7-րդ մասով հստակ սահմանափակում է Վերաքննիչ դատարանի նման հայեցողությունը՝ սահմանելով, որ Վերաքննիչ դատարանը չի կարող կիրառել սույն օրենսգրքի 380-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ և 5-րդ կետերով սահմանված լիազորությունները՝ հիմնվելով վերաքննիչ դատարան ներկայացված նոր ապացույցների վրա:

Կարծում ենք, օրենսդրի նման մոտեցումը կապված է Վերաքննիչ դատարանի գործի քննության կարգի, ձևի, ընթացքի և մյուս առանձնահատկությունների հետ: Մասնավորապես՝ Առաջին ատյանի դատարանում իրականացվում է գործի առավել ընդարձակ քննություն. բազմաթիվ դատական նիստերով, կողմերի դատավեճերով և ապացույցներ կամ դրանք ձեռք բերելուն ուղղված միջնորդություններ ներկայացնելու հնարավորություններով: Նման իրավական լայն հնարավորություններ առկա չեն Վերաքննիչ դատարանում, ինչն էլ, հնարավոր է, խոչընդոտի արդարացի դատական ակտ կայացնելու գործընթացին:

Այս լիազորությունների մասով հարկ ենք համարում անդրադառնալ նաև Վերաքննիչ դատարանի որոշման բովանդակությանը: Այսպես, համաձայն ՀՀ քաղաքացիական դատավարության 381-րդ հոդվածի 2-րդ մասի և 5-րդ մասի 1-ին կետի ա-դ ենթակետերի, 2-րդ կետի ա-դ ենթակետերի և 4-րդ կետի՝

2. Վճռի դեմ բերված վերաքննիչ բողոքի քննության արդյունքով կայացված որոշումը կազմված է ներառական, նկարագրական, պատճառաբանական և եզրափակիչ մասերից:

5. Որոշման պատճառաբանական մասը պետք է պարունակի՝

1) գործով պարզված և վերաքննիչ բողոքի քննության համար էական նշանակություն ունեցող փաստերը, այդ թվում՝

ա. այն փաստերը, որոնք հաստատել է առաջին ատյանի դատարանը, և վերաքննիչ բողոքում դրանք չեն վիճարկվել,

բ. այն փաստերը, որոնք հաստատել է առաջին ատյանի դատարանը, և վերաքննիչ բողոքում դրանք վիճարկվել են, սակայն վերաքննիչ դատարանը դրանց վերաբերյալ հանգել է այն եզրակացության, որ տվյալ փաստի վերաբերյալ եզրակացության հանգելիս առաջին ատյանի դատարանը սխալ թույլ չի տվել՝ պատճառաբանելով նման եզրակացությունը և հղում կատարելով նման եզրակացության հիմքում ընկած ապացույցներին,

գ. այն փաստերը, որոնք հաստատել է առաջին ատյանի դատարանը, և վերաքննիչ բողոքում դրանք վիճարկվել են, և վերաքննիչ դատարանը հանգել է այն եզրակացության, որ տվյալ փաստի վերաբերյալ եզրակացության հանգելիս առաջին ատյանի դատարանը սխալ է թույլ տվել՝ պատճառաբանելով նման եզրակացությունը և հղում կատարելով նման եզրակացության հիմքում ընկած ապացույցներին: Նման դեպքերում վերաքննիչ դատարանը պետք է նշի, թե Առաջին ատյանի դատարանի հաստատած փաստի փոխարեն ինչ նոր փաստ է հաստատված համարում, կամ Առաջին ատյանի դատարանի հաստատած որ փաստը հաստատված չի համարվում՝ պատճառաբանելով նման եզրահանգումը և հղում կատարելով Առաջին ատյանի դատարանի հետազոտած համապատասխան ապացույցներին,

դ. այն փաստերը, որոնք չի հաստատել առաջին ատյանի դատարանը, և դրանք չհաստատելը վիճարկվել է վերաքննիչ բողոքում, և վերաքննիչ դատարանն առաջին ատյանի դատարանի հետազոտած ապացույցների հիման վրա դրանք համարել է հաստատված՝ հղում կատարելով վերաքննիչ բողոք բերած անձի համապատասխան դիրքորոշմանը և առաջին ատյանի դատարանի հետազոտած այն ապացույցներին, որոնք ընկած են փաստի հաստատման հիմքում.

2) եզրահանգում՝ վերաքննիչ բողոքի յուրաքանչյուր հիմքի վերաբերյալ, մասնավորապես պատասխանելով հետևյալ հարցերին.

ա. արդյոք հիմնավոր է վերաքննիչ բողոքի հիմքը՝ բողոքում տվյալ հիմքի վերաբերյալ նշված հիմնավորումների սահմաններում,

բ. եթե վերաքննիչ բողոքի հիմքը հիմնավոր չէ, ապա ինչ հիմնավորմամբ՝ հղում կատարելով Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պայմանագրերի, օրենքների և այլ իրավական ակտերի այն նորմերին, Հայաստանի Հանրապետության վավերացրած՝ մարդու իրավունքների վերաբերյալ միջազգային պայմանագրերի հիման վրա գործող մարմինների, այդ թվում՝ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի, ինչպես նաև Սահմանադրական դատարանի, Վճռաբեկ դատարանի այն որոշումներին, որոնց հիման վրա վերաքննիչ դատարանը գտնում է, որ բողոքի հիմքը հիմնավոր չէ,

գ. եթե վերաքննիչ բողոքի հիմքը հիմնավոր է, ապա ինչ հիմնավորմամբ՝ հղում կատարելով Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պայմանագրերի, օրենքների և այլ իրավական ակտերի այն նորմերին, Հայաստանի Հանրապետության վավերացրած՝ մարդու իրավունքների վերաբերյալ միջազգային պայմանագրերի հիման վրա գործող մարմինների, այդ թվում՝ Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի, ինչպես նաև Սահմանադրական դատարանի, Վճռաբեկ դատարանի այն որոշումներին, որոնց հիման վրա վերաքննիչ դատարանը գտնում է, որ բողոքի հիմքը հիմնավոր է,

դ. բողոքը հիմնավոր լինելու դեպքում արդյոք վերաքննիչ բողոքում նշված՝ դատարանի

թույլ տված նյութական կամ դատավարական իրավունքի խախտումը հանդիսանում է դատական ակտի բեկանման հիմք, թե ոչ՝ պատճառաբանելով համապատասխան դիրքորոշումը:

4) սույն օրենսգրքի 380-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կամ 5-րդ կետով նախատեսված լիազորությունը կիրառելու դեպքում՝ արդարադատության արդյունավետության շահի առկայության վերաբերյալ հիմնավորումները:

Վերոգրյալ ամբողջն ուսումնասիրելիս հանգում ենք նաև այն հետևությանը, որ որոշման կայացման համար էական և առանցքային նշանակություն ունեն վերաքննիչ բողոքի հիմքերն ու հիմնավորումները, վկայակոչված փաստերը, ինչպես նաև համապատասխան փաստերը վերաքննիչ բողոքում վիճարկված լինելու հանգամանքը: Տրամաբանական հարց է առաջնում. արդյո՞ք Վերաքննիչ դատարանի հայեցողությունը բացարձակ է լիազորություն ընտրելու հարցում, երբ այն, սահմանափակված է նաև վերաքննիչ բողոքի հիմք, հիմնավորումներով: Ավելի մանրամասն՝ արդյո՞ք Վերաքննիչ դատարանը կարող է կիրառել իր ցանկացած լիազորություն, եթե վերաքննիչ բողոքի հիմքերն ու հիմնավորումներն այդ հնարավորությունը չեն տալիս: Պատասխանը միանշանակ և պարզ է, ընդ որում, եթե անգամ Վերաքննիչ դատարանը, ելնելով արդարադատության շահից, կայացնի որոշում, որով կվերանայվեն փաստեր և հանգամանքներ, որոնք վերաքննիչ բողոքում վկայակոչված և/կամ վիճարկված չեն, ապա ռեալ հնարավորություն է ստեղծվում պատասխանողի կողմից վճռաբեկության կարգով որոշումը բեկանելու: Ստացվում է, որ, եթե անգամ Վերաքննիչ դատարանը «մեծ ցանկություն» ունենա վճիռը բեկանելու և այն փոփոխելու լիազորություն կիրառելու օրինակ, չի ունենա դրա օրենսդրական հնարավորությունը, եթե վերաքննիչ բողոքի հիմքերն ու հիմնավորումները բավարար չլինեն կամ վերաքննիչ բողոքով վիճարկված չլինեն համապատասխան փաստերը:

Ուստի, սույն համատեքստում էական է դառնում արդեն վերաքննիչ բողոք կազմելու պրոֆեսիոնալիզմի անհրաժեշտությունը, որից ելնելով արդեն վերաքննիչ դատարանը անհրաժեշտ հայեցողության հնարավորություն կունենա լիազորության ընտրության հարցում: Անհրաժեշտ է, որ բողոքաբերը նախ վերաքննիչ դատարանին տա օրենսդրական հնարավորությունն իր համար նպաստավոր, բարենպաստ որոշում կայացնելու, իր համար նպաստավոր լիազորություն կիրառելու, այնուհետև պահանջի վերաքննիչ դատարանից՝ հիմնավորելու իր լիազորության ընտրությունը:

Ստացվում է, որ Վերաքննիչ դատարանը սեփական լիազորության ընտրությունը պետք է պատճառաբանի՝ ելնելով նաև վերաքննիչ բողոքի հիմք, հիմնավորումներից: Այսինքն, նշելով համապատասխան հիմքերն ու հիմնավորումները, օրենսդրական դրույթները, դրանց հիման վրա կատարված եզրահանգումները ու վերլուծությունը, պատճառաբանի՝ ինչո՞ւ է Վերաքննիչ դատարանը կիրառել կոնկրետ այդ լիազորությունը:

Սահմանադրական դատարանն արձանագրել է, որ Վճռաբեկ դատարանի որոշման պատճառաբանված լինելու պահանջը, ի թիվս այլոց, ենթադրում է նաև խնդրո առարկա հայեցողական լիազորությունից օգտվելիս արդարադատության արդյունավետության շահի առկայության հիմնավորումը՝ որպես այդ լիազորության կիրառման իրավաչափության երաշխիք: Յուրաքանչյուր կոնկրետ դեպքում խնդրո առարկա լիազորությունն իրականացնելիս դրա կիրառման իրավաչափությունը կարող է ապահովվել, եթե Վճռաբեկ դատարանը հիմնավորում է արդարադատության արդյունավետության այն շահի առկայությունը, որը հիմք է հանդիսանում նշված լիազորությունից օգտվելու համար⁵:

⁵ Տե՛ս ՀՀ Սահմանադրական դատարանի կողմից թիվ ՍԴՈ-832 գործով 2009թ. սեպտեմբերի 22-ին կայացված որոշումը:

Դատական պրակտիկայի ուսումնասիրությունից բխում է, որ խիստ ճնշող մեծամասնություն կազմող դեպքերում Վերաքննիչ դատարանը, բեկանելով և փոփոխելով առաջին ատյանի դատարանի վճիռը, չի հիմնավորում արդարադատության արդյունավետության շահի առկայությունը: Վերաքննիչ դատարանի կողմից սովորաբար վկայակոչվող և ընդհանուր բնույթ ունեցող դատողությունները, մեր կարծիքով, չեն կարող դիտվել որպես արդարադատության արդյունավետության շահի առկայության հիմնավորումներ: Այսինքն, Վերաքննիչ դատարանը, ըստ էության, չի հիմնավորում՝ ինչու է իր կողմից ընտրվել կոնկրետ լիազորությունը, մինչդեռ օրենսդրորեն կարող էր և ըստ մեզ, պարտավոր էր, քանզի որոշակիորեն հստակ են այն «նախադրյալները»/«պայմանները», որոնց գոյության պայմաններում և որոնք հաշվի առնելով միայն Վերաքննիչ դատարանն իրավական հնարավորություն կունենա քննարկվող լիազորություններից որևէ մեկը կիրառելու:

Ի դեպ, «Արդարադատության արդյունավետության շահ» հասկացությունը բավարար չափով բացահայտված չէ, սակայն այն որոշակիորեն կարելի է կապել գործի քննության ողջամիտ ժամկետի գաղափարի և դատավարական խնայողության սկզբունքի հետ: ՔԴՕ-ն չի պարունակում որևէ նորմ դատավարական խնայողության սկզբունքի մասին: Ավելին, այդ սկզբունքի գոյությունը միանշանակ չի ընդունվում բոլոր դատավարագետների կողմից: Մենք համաձայն ենք այն հեղինակների հետ, ովքեր ընդունում են դատավարական խնայողության սկզբունքի գոյությունը և կարևոր նշանակություն են տալիս դրա պահպանմանը: Դատավարական միջոցների խնայողության սկզբունքն ապահովում է ուժերի ռացիոնալ օգտագործումը, արդարադատության ավելի արագ և արդյունավետ իրականացումը՝ ջանքերի նվազագույն գործադրմամբ⁶: Գերմանական քաղաքացիական դատավարության իրավունքում դատավարական խնայողության սկզբունքի էությունը նրանում է, որ այն պահանջում է խուսափել ոչ անհրաժեշտ քայլերից և դրա շնորհիվ տնտեսել դատավարական միջոցները⁷: Դատական խնայողության սկզբունքի առկայության և այն պահպանելու անհրաժեշտության մասին իր որոշումներից մեկում անդրադարձել է նաև ՀՀ Վճռաբեկ դատարանը⁸:

Ամեն դեպքում, կարող ենք եզրահանգել, որ ՀՀ ՔԴՕ 381-րդ հոդվածի վկայակոչված նորմերը կարող են մեկնաբանվել առավել լայն և նշանակել, որ Վերաքննիչ դատարանն իր լիազորությունների գերակշիռ մեծամասնությունը կիրառելիս պետք է նշի այն շարժառիթները/հիմքերը/նյութական և դատավարական նորմերի խախտումները, վերաքննիչ բողոքի հիմքերն ու հիմնավորումները, որոնցից ելնելով/որոնցով պայմանավորված չի համաձայնել այդ ակտը կայացրած դատարանի հետևությունների հետ և կիրառում է բեկանման լիազորությունը՝ այդպիսով պատճառաբանելով /հիմնավորելով՝ ինչու՝ է կիրառում հենց ընտրված լիազորությունը և ինչու կիրառման ենթակա չեն մյուս լիազորությունները: Ի դեպ, կարծում ենք, որ ասվածը լիարժեքորեն տարածվում է դատարանի բոլոր լիազորությունների վրա: Ստացվում է, որ պետք է հիմնավորվի՝ ինչն է (ինչ շարժառիթներով է) Դատարանը ընտրում բեկանման լիազորությունը և ինչն է գործը բեկանելուց հետո ուղարկում նոր քննության և ոչ թե փոփոխում, ինչու է նոր քննության ուղարկում ամբողջ ծավալով և ոչ՝ որոշակի ծավալով: Չնայած վերոգրյալի արձանագրում ենք, որ սույն նորմը կարող է մեկնաբանվել նաև այլ կերպ, այն է՝ Վերաքննիչ դատարանը պետք է նշի այն շարժառիթները, որոնցով պայմանավորված համաձայն չէ դատական ակտը կայացրած դատարանի հետևությունների հետ, այսինքն միայն նշվի՝ ինչու է բեկանվում դատական ակտը և ոչ թե ինչու բեկանվում և փոփոխվում կամ բե-

⁶ Տե՛ս Шакирьянов Р.В., Действие принципа процессуальной экономии в гражданском судопроизводстве, <http://justicemaker.ru/viewarticle.php?id=3&art=3784>:

⁷ Տե՛ս Давтян А.Г., Гражданское процессуальное право Германии. - М.: Изд-во Городец-издат, 2000, էջ 49:

⁸ Տե՛ս ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 18.07.2014թ. որոշումը՝ թիվ ԱՐԱԴ/0209/02/13 քաղաքացիական գործով:

կանվում և ուղարկվում նոր քննության և այլն, ինչը, կարծում ենք, օրենսդրի տրամաբանությունից և արդարադատության շահից չի ելնում:

Եզրակացություն

Վերաքննիչ դատարանը դատական ակտը վերանայում է վերաքննիչ բողոքի հիմքերի և հիմնավորումների (բացառությամբ ՀՀ ՔԴՕ 365-րդ հոդվածի 2-րդ և 3-րդ մասերով սահմանված դեպքերի) սահմաններում, Առաջին ատյանի դատարանի կողմից հետազոտված ապացույցների հիման վրա և հաստատած փաստական հանգամանքներն հիմք ընդունելով:

Ստացվում է, որ փաստը ոչ միայն պետք է վիճարկվի բողոքաբերի կողմից, ոչ միայն պետք է Վերաքննիչ դատարանը իրավական եզրահանգման գա, որ ստորադաս դատարանը սխալ եզրակացության է եղել տվյալ փաստի մասով, այլև ստորադաս դատարանի կողմից հետազոտված ապացույցները կամ հաստատված փաստական հանգամանքները պետք է իրավականորեն հնարավորություն ընձեռեն Վերաքննիչ դատարանին ընտրելու ՀՀ քաղ դատ օր-ի 380-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կամ 5-րդ կետերից մեկով սահմանված իր լիազորությունը՝ հաշվի առնելով արդարադատության արդյունավետության շահը:

Ուստի, ՀՀ Վերաքննիչ դատարանն իրավունք ունի կիրառելու ՀՀ ՔԴՕ 380-րդ հոդվածի 1-ին մասի 4-րդ կետը ներքոշարադրյալ պահանջների միաժամանակյա առկայության դեպքում՝

1. *Առաջին ատյանի դատարանի հետազոտած ապացույցների ամբողջությունը նման իրավական հնարավորություն է ընձեռում,*

2. *դա բխում է արդարադատության արդյունավետության շահից,*

3. *վերաքննիչ բողոք բերած անձը վիճարկում է հետազոտված ապացույցների հիման վրա տվյալ փաստը Առաջին ատյանի դատարանի կողմից չհաստատվելը:*

Իսկ **ՀՀ ՔԴՕ 380-րդ հոդվածի 1-ին մասի 5-րդ կետը կիրառելու համար Վերաքննիչ դատարանին անհրաժեշտ է հետևյալ չափանիշների միաժամանակյա առկայությունը՝**

1. *Առաջին ատյանի դատարանի հաստատած փաստական հանգամանքները նման հնարավորություն են տալիս,*

2. *դա բխում է արդարադատության արդյունավետության շահերից,*

3. *Վերաքննիչ բողոք ներկայացնող անձի կողմից բողոքում Առաջին ատյանի կողմից հաստատված փաստական հանգամանքը վիճարկված լինելու փաստը,*

4. *Վերաքննիչ դատարանի եզրահանգումը, որ ստորադաս դատարանը տվյալ փաստի առումով սխալ է թույլ տվել:*

Արդյունքում ստացվում է, որ Վերաքննիչ դատարանը էականորեն կաշկանդված է օրենսդրական հնարավորության համատեքստում՝ նշված լիազորությունը ընտրելու կապակցությամբ:

Համակարգային վերլուծության արդյունքում, կարող ենք եզրահանգել, որ օրենսդիրն, այնուամենայնիվ պատասխանել է այն հարցին, թե որ լիազորությունը, երբ պետք է կիրառել՝ սահմանափակելով վերաքննիչ դատարանի բացարձակ հայեցողությունը: Փաստում ենք, որ առկա են մեկնաբանման լայն և նեղ եղանակներ, հետևաբար կարծում ենք, որ առաջին ատյանի դատարանի եզրափակիչ դատական ակտի դեմ բերված վերաքննիչ բողոքի քննության արդյունքներով Վերաքննիչ դատարանի կողմից կայացվող որոշման բովանդակության վերաբերյալ սույն աշխատությունում վկայակոչված նորմերը պետք է լայն մեկնաբանել և դիտարկել նաև որպես լիազորության ընտրության հիմնավորելու/պատճառաբանելու պարտականություն:

Ամփոփագիր: Գիտական հետազոտության շրջանակներում փորձ է արվում բացահայտել ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի լիազորությունների մեկի՝ նոր փաստ կամ փաստական հանգամանք հաստատելու լիազորության իրավական առանձնահատկությունները և կիրառման փաստական հնարավորությունը:

Մասնավորապես, քննարկելով՝ ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի՝ սեփական հայեցողությամբ հաստատելու որևէ փաստ՝ անկախ առաջին ատյանի դատարանի հետազոտած ապացույցներից, կամ հաստատելու որևէ փաստական հանգամանք՝ անկախ առաջին ատյանի դատարանի հաստատած փաստական հանգամանքները, իրավական հնարավորություն ունենալու հարցը, եթե դա բխում է արդարադատության արդյունավետության շահերից:

Ինչպես նաև, վերոգրյալ հարցի շրջանակում, փորձ ենք արել ներկայացնել ՀՀ վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանի (այսուհետ նաև՝ Վերաքննիչ դատարան) հայեցողության շրջանակներն իր լիազորությունների ընտրության հարցում:

Հետազոտության արդիականությունը պայմանավորված է զարգացող իրավական պրակտիկայով, Վերաքննիչ դատարանի լիազորությունների բազմազանությամբ և դրանց բովանդակության խրթինությամբ:

Սույն աշխատության հիմնական նպատակներն են՝

- Համակարգային վերլուծության արդյունքում վեր հանել ՀՀ վերաքննիչ դատարանի լիազորությունների ընտրության չափանիշներն ու դրանց առանձնահատկությունները,
- Իրականացնել իրավական վերլուծություն՝ բացահայտելով նոր փաստ կամ փաստական հանգամանք հաստատելու լիազորության իրավական առանձնահատկությունները և կիրառման փաստական հնարավորությունը,
- Արձանագրել վերաքննիչ բողոքի դերն ու նշանակությունը, ներկայացված պահանջի կարևորությունն ու դրանից բխող Վերաքննիչ դատարանի հնարավորությունը սեփական լիազորությունն ընտրելու առումով:
- Մանրամասն վերլուծել Վերաքննիչ դատարանի կողմից ստորադաս դատարանի հետազոտած ապացույցների հիման վրա նոր փաստ հաստատելու կամ դատարանի հաստատած փաստը չհաստատված համարելու, ինչպես նաև առաջին ատյանի դատարանի հաստատած փաստական հանգամանքների օրենսդրական ձևակերպումների բնույթն ու բովանդակությունը:
- ՀՀ Օրենսդրության կոնկրետ հոդվածների լայն և նեղ մեկնաբանությունների ներկայացումը, դրանց բացահայտումն ու հիմնավորումը:
- Իրավական անորոշության հաղթահարմանն ուղղված մեկնաբանությունների վերհանումն ու հիմնավորումը:
- «Արդարադատության արդյունավետության շահ» օրենսդրական ձևակերպման բովանդակության ներկայացումն ու դրա առկայությունը «պարտադրող» լիազորություն ընտրելիս՝ հիմնավորման անհրաժեշտության ընդգծումը:

Գիտական աշխատության խնդիրներ են պատասխանել հետևյալ հարցերին՝

1. Արդյո՞ք ՀՀ Վերաքննիչ քաղաքացիական դատարանն ունի իրավական հնարավորություն սեփական հայեցողությամբ հաստատելու որևէ փաստ՝ անկախ առաջին ատյանի դատարանի հետազոտած ապացույցներից, կամ հաստատելու որևէ փաստական հանգամանք՝ անկախ առաջին ատյանի դատարանի հաստատած փաստական հանգամանքները, եթե դա բխում է արդարադատության արդյունավետության շահերից:
2. Արդյո՞ք Վերաքննիչ դատարանը օրենսդրական պարտականություն չունի և/կամ չպետք է ունենա սեփական լիազորության ընտրությունը հիմնավորելու առումով:

Annotation. Within the framework of the scientific research, an attempt is made to reveal the legal features and factual possibility of application of one of the powers of the RA Civil Court of Appeal - the power to establish a new fact or factual circumstance.

In particular, by discussing the issue of the legal possibility of the RA Civil Court of Appeal to establish any fact at its own discretion, regardless of the evidence examined by the court of first instance, or to establish any factual

circumstance, regardless of the factual circumstances established by the court of first instance, if this arises from the interests of the efficiency of justice. We have attempted to present the scope of discretion of the RA Civil Court of Appeal (hereinafter also referred to as the Court of Appeal) in the choice of its powers.

The relevance of the research is conditioned by the developing legal practice, the diversity of the powers of the Court of Appeal and the complexity of their content.

The main goals of this work are:

- As a result of a systematic analysis, to identify the criteria for choosing the powers of the RA Court of Appeal and their features,
- Conduct a legal analysis, identifying the legal specifics and factual possibility of application of the authority to establish a new fact or factual circumstance,
- Analyze in detail the nature and content of the legislative formulations of the Court of Appeal's determination of a new fact based on the evidence examined by the lower court or the determination of a fact established by the court as unestablished, as well as the factual circumstances established by the court of first instance.
- Presentation of broad and narrow interpretations of specific articles of the RA legislation, their disclosure and justification.
- Identification and justification of comments aimed at overcoming legal uncertainty.

Problems of the scientific paper answered the following questions:

1. Does the RA Civil Court of Appeal have the legal ability to establish any fact at its own discretion, regardless of the evidence examined by the court of first instance, or to establish any factual circumstance, regardless of the factual circumstances established by the court of first instance, if this arises from the interests of the efficiency of justice?

2. Shouldn't the RA Court of Appeals have a legislative duty to justify the choice of its powers to be exercised as a result of the examination of the appeal filed against the judgment defined by the RA Civil Procedure Code and/or does the RA Court of Appeals not currently have such a legislative duty?

Аннотация. В рамках научного исследования предпринята попытка раскрыть правовые особенности и фактическую возможность применения одного из полномочий Апелляционного гражданского суда РА – полномочия по установлению нового факта или фактического обстоятельства. В частности, путем обсуждения вопроса о правовой возможности Апелляционного гражданского суда РА устанавливать любой факт по своему усмотрению, независимо от доказательств, исследованных судом первой инстанции, или устанавливать любое фактическое обстоятельство, независимо от фактических обстоятельств, установленных судом первой инстанции, если это вытекает из интересов эффективности правосудия.

Актуальность данного исследования обусловлена развивающейся юридической практикой, многообразием полномочий Апелляционного суда и сложностью их содержания.

Основными целями данной работы являются:

- в результате системного анализа выявить критерии выбора полномочий Апелляционного суда РА и их особенности;
- провести правовой анализ, выявив правовую специфику и фактическую возможность применения полномочия по установлению нового факта или фактического обстоятельства;
- детально проанализировать сущность и содержание законодательных формулировок определения Апелляционным судом нового факта на основании доказательств, исследованных нижестоящим судом, или определения факта, установленного судом, как неустановленного, а также фактических обстоятельств, установленных судом первой инстанции;
- представление широких и узких толкований конкретных статей законодательства РА, их раскрытие и обоснование;
- выявление и обоснование замечаний, направленных на преодоление правовой неопределенности.

Задачи научной статьи ответили на следующие вопросы.

1. Имеет ли Апелляционный гражданский суд РА юридическую возможность устанавливать любой факт по своему усмотрению, независимо от доказательств, исследованных судом первой инстанции, или устанавливать любое фактическое обстоятельство, независимо от фактических обстоятельств, установленных судом первой инстанции, если это вытекает из интересов эффективности правосудия?

2. Не должен ли Апелляционный суд РА иметь законодательную обязанность обосновать выбор своих полномочий, которые будут реализованы в результате рассмотрения апелляции, поданной на решение, определенное Гражданским процессуальным кодексом РА, и/или Апелляционный суд РА в настоящее время не имеет такой законодательной обязанности?

Բանալի բառեր - Վերաքննիչ դատարան, լիազորություն, նոր փաստ, նոր փաստական հանգամանք, հետազոտված ապացույցներ, գնահատման չափանիշներ, հիմնավորվածություն:

Keywords: Court of Appeal, authority, new fact, new factual circumstance, examined evidence, evaluation criteria, justification.

Ключевые слова: Апелляционный суд, орган, новый факт, новые фактические обстоятельства, исследованные доказательства, критерии оценки, обоснование.

Օգտագործված գրականության ցանկ

Նորմատիվ-իրավական

1. ՀՀ Քաղաքացիական դատավարության օրենսգիրք,
2. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 22.09.2009 թ. թիվ ՍԴՈ-832 որոշում,
3. ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 11.12.2007 թ. թիվ ՍԴՈ-720 որոշում,
4. ՀՀ Վճռաբեկ դատարանի թիվ ԱԴԱԴ/0209/02/13 քաղաքացիական գործով 18.07.2014թ. որոշում:

Տեսական գրականություն

5. Հովհաննիսյան Վ.Վ., Վերաքննության կարգով դատական ակտերի վերանայման հիմնախնդիրները քաղաքացիական դատավարությունում, Եր.: ԵՊՀ հրատ., 2013:
6. Шакирьянов Р.В., Действие принципа процессуальной экономии в гражданском судопроизводстве:
7. Давтян А.Г., Гражданское процессуальное право Германии. - М.: Изд-во Городец-издат, 2000:

Ինտերնետային աղբյուրներ

1. www.arlis.am
2. www.datalex.am

Մանուկյան Մ. - Իրավագիտության մագիստրոս, ՀՀ փաստաբանների պալատի անդամ, փաստաբան, էլիաստ՝ MariamManukyan.Law@gmail.com:

Ներկայացվել է խմբագրություն 24.06.2025 թ., տրվել է գրախոսության 24.06.2025 թ., երաշխավորվել է ՀՀ վերաքննիչ հակակոռուպցիոն դատարանի դատավոր, Հայաստանի ֆրանսիական համալսարանի դասախոս, իրավագիտության թեկնածու Գ. Թորոսյանի կողմից, ընդունվել է տպագրության 01.10.2025 թ.: